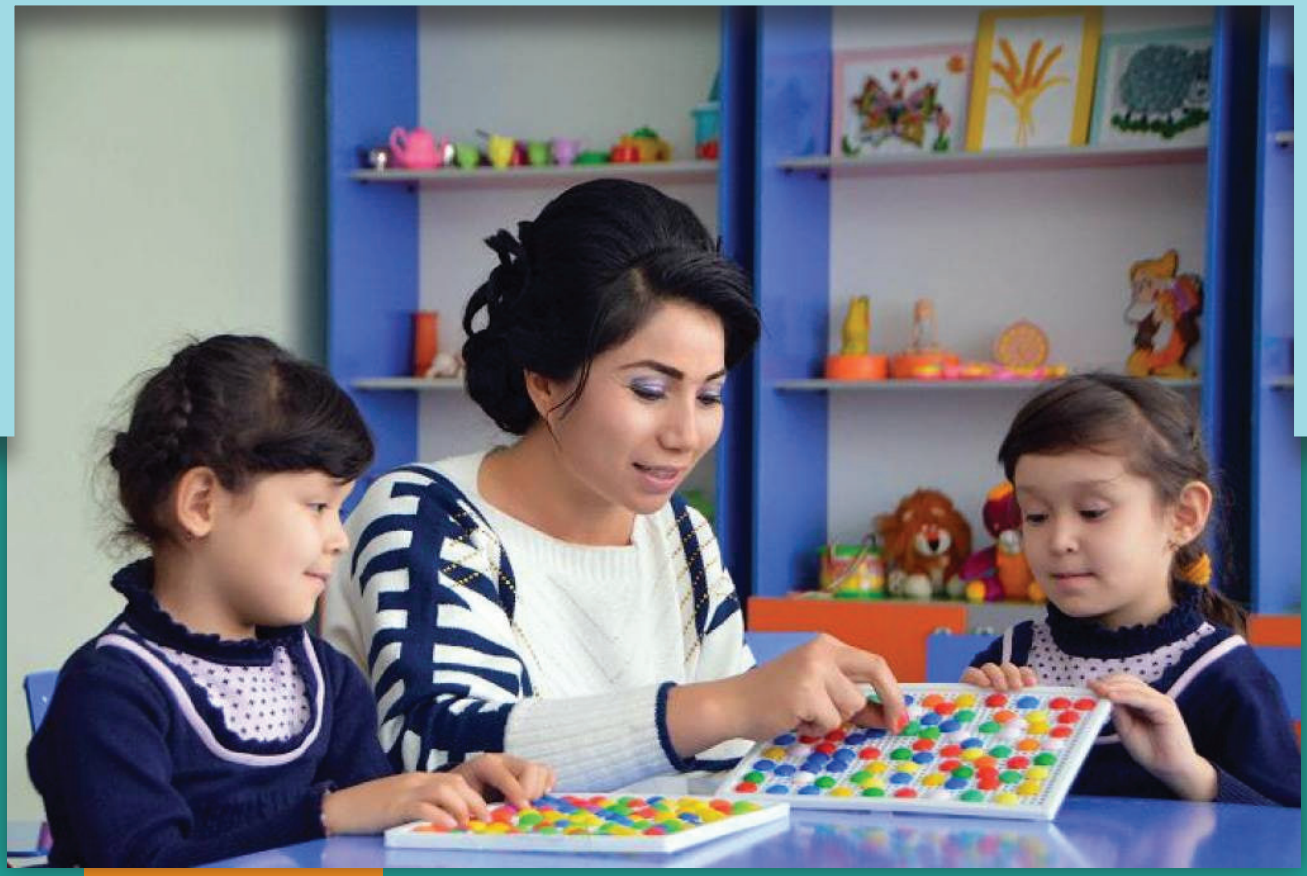
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(2)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 340 sahifa,
9-noyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDİTORİAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Fortepiano ijroçiligida nota öqiş va musiqiy savodxonlikni rivojlantiriş 10
Burxonova Gulrux Umrzakovna

Autizm spektri buzilişi bölgan bolalarni korreksion-pedagogik qöllab-quvvatlaş: individual ehtiyojlar va amaliy yeçimlar 15
Nazokat Abidova Kutbiddinovna

Ixtisoslik fanlarini öqitişda işlab çiqariş va ta'lim integratsiyasini taşkil etişning nazariy asoslari 20
Kurbanov Aziz Teshavoyeviç

Jazoni ötab qaytgan onalar reintegratsiyasida onalik identifikatsiyasi va ota-ona–farzand munosabatlarini tiklaşning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 25
Samatova Dilrabo Yusufovna

Nutqiy va nutqiy bölmagan tovuşlarni idrok etişni rivojlantiruvçi öyin texnologiyalari 30
I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Işxodjayevna

Umumiy örta va professional ta'lim tizimida ösmirlar deviant xulq-atvorining profilaktikasida psixolog va pedagoglar hamkorligi 35
Sulaymanova Dildora Kodirovna, Hamidova Volida Utkirjon qizi, Nigora Axmedova

Bölajak öqituvçilarning kasbiy mahoratini rivojlantirişda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalaniş 40
Xolbayeva Dildora Azizovna

Katta maktabgaça yoşdagi bolalar nutqini rivojlantirişda xorijiy tajriba asosida mnemonik jadvallardan foydalaniş samaradorligi 46
Abdulazizova Kamolaxon Abdurazzoq qizi

Innovatsion yondaşuv asosida bölajak öqituvçilarning huquqiy madaniyatini rivojlantiriş 51
Muxamadiyev Dilşod Aslitdinoviç

Dialektal frazemalarning uslubiy böyoqdorligi va ekspressiv-baholaş xususiyatlarining qiyosiy-statistik tahlili 55
Norqobilova Zarifa Axatullayevna

Гендерная специфика опосредующей роли интернет-зависимости во взаимосвязи сравнения внешности и самооценки у студентов 59
Багдасарова Д. Л.

Globallaşuv şaroitida ijtimoiy himoya terminologiyasining transformatsiyasi va uni milliy termin şaklida takomillaştiriş muammolari 63
Elmirzayeva Maftuna Dösmurod qizi

Taom va ovqatlaniş leksikasining lingvomadaniy xususiyatlari (ingliz va özbek tillarida) 68
Qöyliyeva Guliza Alişer qizi

Okkazional frazeologik birliklarning qiyosiy tahlili ingliz va özbek tillarida 73
Fayzullayeva Malika Jamshid qizi

Pedagogik muloqot uslublarining maktabgaça yoşdagi bolalar biliş jarayonlariga ta'siri 78
Qodirova Malikaxon Kaxramonovna

Pedagogik oliy ta'limda xotin-qizlarning intellektual va kasbiy salohiyatini rivojlantirişda mentorlik texnologiyalarining imkoniyatlari 83
Yakubova Dinora Isakovna

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining ona tili ta'limini loyihalaş könikmasi: mazmuni va tarkibiy qismlari 89
Malikova Dilrabo Ravshan qizi

Oilaviy zöravonlikning ijtimoiy sabablari va psixologik oqibatlari 95
Dumarova Gulfira Kozimbekovna

Çiziqli tenglamalar sistemasini öqitişda fanlararo integratsiyaning didaktik imkoniyatlari 99
Bozorova O'g'iloy Hikmat qizi, Husanova Diyora Otabek qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Psixik kamol topişi vaqtinça töxtab qolgan bolalarga xos bölgan xususiyatlar va ular bilan korreksion işlar 104
Berdiyeva Lobar Norkabulovna

8-sinf biologiya darslarida "Ixtisoslaşgan hujayralar va özak hujayralar" mavzusini öqitişning ilmiy-metodik asoslari
Rahmanova Nargiza Turgunovna

Ingliz va özbek tillarida nominativ-ekspressiv frazeologizmlarning lingvo-kulturologik tadqiqi va ularni STEM ta'limi bilan integratsiyalaş imkoniyatlari 110
Bahromov Javoxir Rustam öğli

Musiqiy ta'lim yönalişi talabalarini öqitişda an'anaviy ijroçilik san'ati namunalarining örni 114
Dilşodjon Toşaliyev

Geografiya fanining zamonaviy öquv-metodik majmuasini takomillaştirişda xorijiy tajribalarning örni 117
Ismatov J. A.

Bölajak pedagoglarni öquvçilarda soğlom turmuş tarzini şakllantirişga örgatiş metodikasini takomillaştiriş... 123
Isokova Sevara Abdumannonovna

Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarda tabiatni anglaş könikmalarini rivojlantirişning psixologik-pedagogik şartlari 129
Karimova Sevara Şaxriddin qizi

Ösmirlarning özini anglash va özini boshqarish könikmalarini rivojlantirishda öqituvchining kasbiy refleksiyasi 134
Qambarali Baxramoviç Djörayev

Bölajak öqituvçilarda emotsional intellekt va kasbiy refleksiyani şakllantirişda narrativ texnologiyalarning örni 139
Sadiyeva Şaxnoza Xusanovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijtimoiy kollaboratsiyani yölga qöyishdagi xalqaro tajribalar (ota-ona va MTT hamkorligi misolida) 145
Tojimirzayeva Buzulayxo Maxammad qizi

Didaktik drama vositasida bölajak öqituvçilarda kasbiy refleksiya va pedagogik taktni şakllantiriş 149
Xolbayeva Dildora Azizovna

Ta'limda robototexnika va sun'iy intellektni joriy etişning pedagogik imkoniyatlari 155
Mahmudov Ilxom Baxrom öğli

Nostandart masalalarni trigonometrik usullar yordamida yeçiş 162
Mambetkarimov Bayniyaz Meyrmanoviç, Saparova Aynura Arslanbay qizi

Oila va ta'lim muassasasi hamkorligida talaba qizlarni mustaqil hayotga va oilaviy munosabatlarga tayyorlaş mexanizmlari 168
Vaxabova Nasiba Abdulxamidovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirişda raqamli texnologiyalardan foydalaniş 172
Hasanova Sitora Otabekovna

Teacher-Guided Artificial Intelligence for Diagnosing and Correcting Students' Mathematical Errors in Grades 5–9 177
Gasimov Emil Emin

Integrativ yondaşuv asosida texnologiya fanini öqitiş metodik ta'minotini takomillaştirişning didaktik asoslari 183
Andaqulova Farzona Xayrulla qizi

Team Point System and Student Engagement 189
Dilbar Khasanova

Tarbiyaçilar faoliyatidagi kasbiy çeklovlarni yengiş va ularning mahoratini oşiriş metodikasi 194
Umarova Sarvinoz Akbarovna

"Ilk qadam" dasturining kognitiv rivojlaniş sohasi böyiça natijalarini baholaş vositalarini işlab çiqiş va sinovdan ötkaziş 197
S. K. Mamadaliyeva

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oilaviy munosabatlarning ösmirlarda özini baholaş va şaxsiy mustaqillik şakllanişiga ta'siri 200
L. E. Izaitullayeva, Mamedov Jahongir Azerovich

Профессионально ориентированное обучение русскому языку студентов-экономистов в вузах Узбекистана 207
Киличева Феруза Бешимовна

Sport turizmi faoliyatida motivatsiya, ijtimoiy faollik va kasbiy refleksiyani rivojlantiriş yöllari 212
Dustov Jonibek Amriddinoviç

Sun'iy intellekt orqali talabalarda tanqidiy fikrlaşni rivojlantirişning pedagogik imkoniyatlari 217
Sodiqova Dilfuza Ropijonovna

Bölajak pedagoglarda zöravonliksiz muloqot könikmalarini rivojlantirişning pedagogik mexanizmlari 221
Sultanova Nilufar Raxmatullayevna

Методологические основы госпитальной педагогики как направления современной педагогической науки 227
Хакимова Гульшода Абдусаламовна, Чолокова Камилла Алексеевна

Maktabgaça ta'lim tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanişning pedagogik imkoniyatlari 233
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Aliyeva Marjona Yusuf qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar ta'lim-tarbiyasini taşkil etişda kompleks faoliyatlarda tarbiyalaş tizimiga qöyilgan zamonaviy talablar 239
Nazarkulova Laylo Saidjon qizi

STEAM va robototexnik loyihalaş faoliyati asosida bölajak muhandislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişning pedagogik mexanizmlarini takomillaştiriş 244
Abdumajitova Sayyohat Abduqosimovna

Tarbiyaçining didaktik öyinlarni yaratiş böyiça kasbiy kompetensiyasini rivojlantiriş 251
Gulomova Mahliyoxon Ikromjon qizi

Inklyuziv ta'limda innovatsion yondaşuvlar 255
Nazarova Dildora Asatovna

Öquvçilarda XXI asr könikmalarini rivojlantirişda BLUM taksonomiyasining örni. Quyi va yuqori darajali tafakkur 259
Nazarova Mavluda Uktamovna

Raqamlaştiriş davrida xorijiy tillarni öqitiş: til va tilga oid bölmagan ta'lim yönalişlari uçun pedagogik, raqamli hamda sun'iy intellekt texnologiyalari 263
Şaymanova Yulduz Toşniyazovna, Taşeva Dilorom Salimovna

Surxondaryo an'anaviy ayollar libosi bezaklarini zamonaviy etno-dizaynda transformatsiya qiliş tamoyillari 267
Jabborova Dilshoda Xolmamat qizi, Mamatova Fazilat Ixtiyorovna

Ixtisoslik fanlarini o'qitişda işlab çiqariş va ta'lim integratsiyasining taşkil etişning nazariy asoslari 272
Kurbanov Aziz Teşavoyeviç

PISA xalqaro baholaş dasturining mazmuni va rivojlaniş bosqiçlari 277
Uroqova Gulandon Akmal qizi

Tasviriy san'atda perspektiv tasvirni vizual idrok qonuniyatlari asosida qurişning nazariy va amaliy jihatlari 284
Odiljon Sabitoviç Inoyatov

AI asosidagi pedagogik modellarni operatsionallaştiriş: texnologik-protsessual arxitektura va dalilga asoslangan baholaş 287
Xakimov Utkirbek Ilhomjon öğli

Logistika fanini öiqtişda kompetentli yondaşuv asosida talabalarni innovatsion muhandislik kasbiy faoliyatga tayyorlaş metodikasini takomillaştiriş 292
Jalilov Erkin Ergaşeviç

Ingliz tilini öqitişda nofilologik yönaliş talabalarining til örganiş könikmalarini rivojlantiriş va metodikasini takomillaştiriş 296
Muxitdinova Sitora Boxodir qizi

Sun'iy intellekt vositasida bölajak tasviriy san'at öqituvçilari kasbiy kompetentligini rivojlantiriş 301
Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna

Профессиональный стресс воспитателя и качество психолого-педагогического взаимодействия с дошкольниками 305
Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Эгамбердиева Кавсархон Иброхимовна

Inklyuziv ta'lim tuşunçasining pedagogik-psixologik mohiyati va boşlanğiç ta'limdagi örni 311
Sulaymonova Çaros

Интегративная модель одарённости детей: структура, компоненты и возможности применения 316
Рахматова Фотима Ганиевна

Речевые особенности детей в подготовительных группах как фактор успешной подготовки к школе ... 321
Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Рустамова Шахзодахон Муродходжа кизи

Umumiy örta ta'lim maktabi öquvçilarini kasb-hunarga yönaltirişning pedagogik-metodik tizimini takomillaştiriş 325
Xojikarimova Gulasal Tadjialiyevna

Bölajak maktabgaça ta'lim pedagoglarining kognitiv kompetensiyasini rivojlantirişda mnemonik texnologiyalar 329
M. Qambarova

Boshlang'ich sinf matematika darslarida 4K texnologiyalaridan foydalanish asoslari 334
Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li, Fayzulloyeva Ruxshona Xayrulloyevna

INKLYUZIV TA'LIM TUŞUNÇASINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MOHIYATI VA BOŞLANĞIÇ TA'LIMDAGI ÖRNI

Sulaymonova Çaros
Termiz davlat pedagogika instituti 2-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: Muminova Umida
Dotsent

Annotatsiya: Uşbu maqolada inklyuziv ta'lim tuşunçasining pedagogik-psixologik mohiyati, uning nazariy asoslari hamda boşlanğiç ta'lim tizimidagi örni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Inklyuziv va integratsiyalaşgan ta'limning özige xos jihatlari, ta'lim jarayonida öquvçilarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga oliş masalalari yoritilgan. Şuningdek, boşlanğiç sinflarda psixologik xavfsiz muhitni şakllantiriş, differensial yondaşuv, pedagogik moslaştiriş, öquvçilarning ijtimoiy faolligi va jamoaga mansublik hissini rivojlantirişning ahamiyati oçib berilgan. Inklyuziv ta'lim samaradorligini ta'minlaşda öqituvçining refleksiv kompetensiyasi, oila va mutaxassislar hamkorligi hamda ta'lim muassasasida qulay pedagogik muhit yaratiş zarurligi asoslangan. Tadqiqot natijasida inklyuziv ta'limning qadriyat, pedagogik jarayon va individual rivojlaniş natijalarining özaro birligiga asoslangan mualliflik talqini taklif etilgan.

Kalit sözlar: inklyuziv ta'lim, pedagogik-psixologik mohiyat, boşlanğiç ta'lim, individual yondaşuv, alohida ta'lim ehtiyojlari, integratsiya, differensial ta'lim, psixologik xavfsizlik, pedagogik moslaştiriş, ijtimoiy integratsiya, refleksiv kompetensiya, ta'lim muhiti.

Abstract: The article examines the pedagogical and psychological essence of inclusive education and its role in primary schooling. It distinguishes inclusion from integration and considers how learners' individual characteristics and educational needs should be addressed. Particular attention is paid to a psychologically safe classroom environment, differentiated instruction, and pedagogical adaptation. The article explains the importance of learners' social participation and sense of belonging. It also substantiates the role of teachers' reflective competence and cooperation between families and specialists. Based on a theoretical review, the author proposes an interpretation of inclusive education as the unity of values, pedagogical processes, and individual development outcomes.

Key words: inclusive education, primary education, individual approach, special educational needs, integration, differentiated instruction, psychological safety, pedagogical adaptation, social inclusion, reflective competence.

Аннотация: В статье анализируется педагогико-психологическая сущность инклюзивного образования и его роль в начальной школе. Рассматриваются различия между инклюзией и интеграцией, а также вопросы учета индивидуальных особенностей и образовательных потребностей учащихся. Особое внимание уделяется психологически безопасной образовательной среде, дифференцированному подходу и педагогической адаптации. Раскрывается значение социальной активности и чувства принадлежности ребенка к классному коллективу. Обосновывается роль рефлексивной компетентности учителя, сотрудничества семьи и специалистов. На основе теоретического анализа предлагается авторская трактовка инклюзивного образования как единства ценностей, педагогического процесса и результатов индивидуального развития.

Ключевые слова: инклюзивное образование, начальное образование, индивидуальный подход, особые образовательные потребности, интеграция, дифференциация, психологическая безопасность, педагогическая адаптация, социальная интеграция, рефлексивная компетентность.

KIRIŞ

Inklyuziv ta'lim zamonaviy pedagogik tafakkurda ta'lim oluvçilarning özaro farqlarini çeklov emas, balki ta'limni loyihalaşda hisobga olinadigan tabiiy xususiyat sifatida talqin etadi. Uning mazmuni bolani umumiy sinfga joylaştiriş bilan tugamaydi: ta'lim jarayonining özi bolalarning turliça ehtiyojlari, qobiliyatlari, örganiş sur'atlari va muloqot usullariga javob bera olişi kerak. Şu ma'noda inklyuziya muassasaga kiriş imkoniyati, öquv faoliyatida mazmunli qatnaşiş va individual rivojlaniş uçun şaroit yaratişning birligidir. UNESCO ta'limdagi inklyuziyani yakunlangan holat emas, uzluksiz jarayon sifatida izohlaydi [1, 18-b.].

Mavzuning dolzarbligi boşlanğiç ta'lim bosqiçida öquvçilarning öqiş, yoziş, hisoblaş va muloqot könikmalari bilan bir qatorda, özіga işonçi, psixologik xavfsizligi hamda jamoaga mansublik hissi şakllanişi bilan belgilanadi. Şu sababli inklyuziv ta'limni faqat alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolalarni umumiy sinfga qabul qiliş sifatida emas, balki barça öquvçilar uçun mazmunli iştir ok va individual rivojlaniş şaroitini yaratadigan yaxlit pedagogik jarayon sifatida örganiş muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi - inklyuziv ta'lim tuşunçasining pedagogik-psixologik mohiyatini nazariy jihatdan tahlil qiliş hamda uning boşlanğiç ta'limdagi örnini asoslaş.

Tadqiqot obyekti - boşlanğiç ta'lim tizimidagi inklyuziv ta'lim jarayoni.

Tadqiqot predmeti - mazkur jarayonning pedagogik-psixologik tamoyillari, şart-şaroitlari va amalga oşiriş mexanizmlari.

Maqsadga erişiş uçun inklyuziya va integratsiya tuşunçalarini qiyoslaş, individual va differensial yondaşuvning ahamiyatini oçib beriş, psixologik xavfsizlik hamda hamkorlik omillarini tahlil qiliş vazifalari belgilandi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Inklyuziv ta'limning nazariy asoslarini yoritişda UNESCOning "Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All" hisobotida bayon etilgan qaraşlar muhim örin tutadi. Unda inklyuziya ta'limdagi tösiqlarni aniql aş va bartaraf etişga qaratilgan uzluksiz jarayon sifatida talqin qilinadi [1].

Booth va Ainscow inklyuziv rivojlanişni maktab madaniyati, siyosati va amaliyotining özaro boğliqligi asosida izohlaydi [2].

Şomahmudova maxsus va inklyuziv ta'lim masalalarini xalqaro hamda milliy tajribalar bilan boğliq holda yoritadi [5].

Qaxarova inklyuziv ta'lim texnologiyalariga e'tibor qaratadi [6].

Qodirova va Pulatovaning darsligida inklyuziv ta'limning nazariy hamda amaliy masalalari körib çiqilgan [7].

UNESCOning Salamanka bayonoti va alohida ta'lim ehtiyojlari böyiça harakatlar doirasi [3], şuningdek, BMTning inklyuziv ta'lim oliş huquqiga oid 4-son umumiy izohi [4] mazkur yönalişning huquqiy-qadriy asoslarini belgilaşga xizmat qiladi.

Körib çiqilgan manbalar inklyuziyaning qadriyat, taşkiliy muhit va pedagogik amaliyot bilan boğliq jihatlarini yoritadi. Mazkur maqolada esa uşbu qaraşlar boşlanğiç ta'lim şaroitiga tatbiqan umumlaştirilib, inklyuziv ta'limning qadriyat, pedagogik jarayon va individual rivojlaniş natijalari birligi sifatidagi mualliflik talqini ilgari suriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega. Tadqiqot jarayonida ilmiy manbalarni örganiş va tahlil qiliş, qiyosiy tahlil, umumlaştiriş hamda pedagogik-psixologik yondaşuvlarni tizimlaştiriş metodlaridan foydalanildi. Qiyosiy tahlil orqali integratsiya va inklyuziya tuşunçalarining farqli jihatlari oçib berildi; manbalarni tahlil qiliş asosida individual yondaşuv, psixologik xavfsizlik, differensiallaştiriş va hamkorlikning özaro aloqasi umumlaştirildi. Olingan nazariy qaraşlar boşlanğiç ta'lim amaliyoti nuqtayi nazaridan talqin qilindi. Maqolada empirik tajriba yoki statistik natijalar keltirilmaydi; xulosalar ilmiy adabiyotlar tahliliga asoslanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Inklyuziv ta'lim zamonaviy pedagogik tafakkurda ta'lim oluvçilarning özaro farqlarini çeklov emas, balki ta'limni loyihalaşda hisobga olinadigan tabiiy xususiyat sifatida talqin etadi. Uning mazmuni bolani umumiy sinfga joylaştiriş bilan tugamaydi: ta'lim jarayonining özi bolalarning turliça ehtiyojlari, qobiliyatlari, örganiş sur'atlari va muloqot usullariga javob bera olişi kerak. Şu ma'noda inklyuziya muassasaga kiriş imkoniyati, öquv faoliyatida mazmunli qatnaşiş va individual rivojlaniş uçun şaroit yaratişning birligidir. UNESCO ta'limdagi inklyuziyani yakunlangan holat emas, uzluksiz jarayon sifatida izohlaydi [1, 18-b.].

Tuşunçaning nazariy çegaralarini belgilaşda integratsiya va inklyuziya orasidagi farq muhim. Integratsiyada bola köpinça avvaldan şakllangan öquv muhitiga moslaşişi kutiladi. Inklyuziv yondaşuvda esa maktab öz metodikasi, resurslari va munosabatlarini qayta körib çiqadi. Albatta, bu qarama-qarşilikni mutlaq tuşunmaslik lozim: amaliyotda ikki jarayon bir-biriga yaqinlaşişi mumkin. Farq ularning ustuvor savolida namoyon böladi: "Bola sinfga qanday moslaşadi?" degan savol örniga "Sinf bolaning öqişi uçun qaysi tösiqlarni bartaraf etişi kerak?" degan savol qöyiladi [2, 15-b.].

Inklyuziv ta'limning qadriyatlar tizimi inson qadr-qimmati, kamsitmaslik, hamkorlik va xilma-xillikka hurmat tamoyillariga tayanadi [5]. Bu qadriyatlar mavhum axloqiy talab emas: ular öqituvçining kundalik qarorlarida, masalan, savol beriş navbatini taqsimlaşida, topşiriqlarni tuşuntirişida, bolalarni guruhlarga ajratişida va xatolarga munosabatida körinadi. Boşlanğiç sinf öquvçisi maktabdagi munosabatni özining qadrli yoki qadrsizligi haqidagi signal sifatida qabul qilişi mumkin. Şuning uçun inklyuziyaning axloqiy negizini pedagogik texnologiyadan ajratib bölmaydi [3, 9-b.].

Pedagogik tenglik masalasida bir xil şaroit yaratiş bilan adolatli imkoniyat yaratiş bir xil emas. Bir xil hajmdagi matn, bir xil vaqt va bir xil javob şakli ayrim bolalarga qulay, boşqalariga esa örganilgan bilimni namoyon qilişga tösqinlik qilişi mumkin. Adolatli yondaşuv öquv maqsadini saqlagan holda unga erişiş yollarini moslaştirişni nazarda tutadi. Masalan, matn mazmunini anglaşni tekşirişda yirik şrift, audio tayanç yoki qisqa savollar yordamida işlaş mumkin. Biroq moslaştiriş bolaning örniga topşiriqni bajariş yoki unga oldindan past natija belgilaş degani emas [1, 18-b.].

Inklyuziv pedagogikaning psixologik poydevori öquvçining biliş jarayonlari va hissiy tajribasini birgalikda körişni talab etadi. Diqqat, xotira, idrok va nutqning rivojlanişi turli sur'atlarda keçadi; şu bilan birga, bu jarayonlar öqitiş usuli va ijtimoiy muhitdan ta'sirlanadi. Öquvçi topşiriqni bajara olmaganda sababni faqat uning içki imkoniyatidan izlaş yetarli emas. Körsatma haddan taşqari murakkab, material bir şaklda taqdim etilgan yoki sinf muhiti xavotir uyğotayotgan bölişi mumkin. Şu sababli pedagogik kuzatuvda bolaning xatosi bilan birga öqitiş şaroiti ham tahlil qilinadi [4, 5-b.].

Boşlanğiç maktab yoşida öquvçining özига baho berişi öqituvçi fikri va tengdoşlar munosabati bilan çambarças boğliq. Takroriy muvaffaqiyatsizlik bolada "men buni uddalay olmayman" degan qat'iy tasavvur hosil qilişi mumkin. Aksinça, kiçik yutuqlarni aniq körsatiş, sa'y-harakatni e'tirof etiş va yordamni bosqiçma-bosqiç kamaytiriş öquv faoliyatiga işonçni kuçaytiradi. Inklyuziv muhitning vazifasi qiyinçilikni yaşiriş emas, uni yengiş uçun munosib şaroit yaratişdir. Şuning uçun bolaning ösişi faqat sinfning örtaça körsatkiçiga nisbatan emas, özining oldingi natijasiga nisbatan ham baholanadi [2, 42-b.].

Psixologik xavfsizlik inklyuziv ta'limning zarur şartlaridan biridir. Xavfsiz muhit öquvçining savol beriş, xato qiliş, yordam söraş va öz fikrini aytiş huquqini amalda qöllab-quvvatlaydi. Öqituvçi bolani jamoa oldida tamğalamasligi, unga doimiy "zaif" rolini yuklamasligi va maxsus yordamni şarmandalik belgisi sifatida körsatmasligi kerak. Ayniqsa, boşlanğiç sinflarda mazax qilişga qarşi aniq qoidalar, hurmatli muloqot namunalari va tengdoşlar örtasidagi hamkorlik doimiy pedagogik işga aylanişi zarur [1, 20-b.].

Inklyuziyaning ijtimoiy-psixologik tomoni sinfga mansublik hissida namoyon böladi. Bolaning sinf röyxatida borligi bilan bir qatorda, uning jamoaning haqiqiy a'zosi sifatida şakllanişida sinf hayotidagi faol iştir oki muhim ahamiyatga ega. U umumiy öyin, muhokama, juftlik va guruhli faoliyatda ma'noli vazifaga ega bölişi lozim. Guruh işida har bir bolaning imkoniyatlariga mos ravişda faol qatnaşişini ta'minlaş jamoaviy faoliyat samaradorligini oşirişga xizmat qiladi. Şu bois öqituvçi vazifalarni öquvçilarning kuçli tomonlariga tayanib taqsimlaydi va vaqt ötişi bilan rollarni almaştirib boradi [2, 74-b.].

Inklyuziv muhitda nutqiy rivojlaniş ayniqsa muhimdir. Boşlanğiç ta'limning katta qismi oğzaki körsatmani tuşuniş, öqilgan matnni qayta işlaş va fikrni ifodalaşga tayanadi. Nutqiy qiyinçilikka ega bolaning bilimini baholaşda uning javob beriş tezligi va ravonligi bilan bir qatorda, mazmunni tuşuniş darajasini ham hisobga oliş maqsadga muvofiq. Muqobil ifoda şakllari - rasm, predmet, kalit söz, qisqa yozma javob yoki yordamçi kommunikatsiya vositasi - mazmunni namoyon qiliş imkonini kengaytiradi. Bu yondaşuvni tanlaşda öquv maqsadi bilan javob beriş şaklini farqlaş muhim [1, 272-b.].

Öqiş savodxonligida inklyuziv yondaşuv matnning mazmuni va unga kiriş imkoniyatini alohida körib çiqadi. Öquvçi harflarni dekodlaşda qiynalişi mumkin, biroq tinglab tuşuniş, voqealar ketma-ketligini aniqlaş yoki qahramon xatti-harakatini baholaşda salohiyat körsatişi ehtimol. Öqituvçi bunday farqni aniqlasa, öqiş texnikasini rivojlantiriş bilan birga mazmun ustida işlaşni ham davom ettiradi. Matnni bölaklaş, muhim sözlarni oldindan tuşuntiriş va vizual ketma-ketlik tuziş mazmunni özlaştiriş uçun tayanç bölişi mumkin [1, 272-b.].

Matematik tuşunçalarni egallaşda predmetli faoliyatdan tasviriy modelga, undan belgili ifodaga ötiş ayrim bolalar uçun tuşunişni osonlaştiradi. Masalan, son tarkibini örganişda kubik, tayoqça yoki sonlar çiziği bilan işlaş abstrakt belgilarni real munosabatlar bilan boğlaydi. Inklyuzivlikning mohiyati har bir öquvçining ehtiyojiga mos pedagogik tayançlarni aniqlaş va ulardan maqsadli foydalaniş bilan belgilanadi. Pedagogik moslaştiriş öquvçining individual rivojlaniş dinamikasi va özgaruvçan ehtiyojlariga muvofiq ravişda qayta körib çiqilişi lozim [2, 100-b.].

Ta'limni differensiallaştiriş inklyuziyaning amaliy mexanizmlaridan biri bölsa-da, mazkur tuşunçalar mazmunan muayyan farqlarga ega [6]. Differensiallaştiriş öqitiş usuli, murakkablik darajasi, vaqt yoki mahsulot şaklini moslaştirişga qaratiladi; inklyuziya esa bunga qoşimça ravişda öquvçining maqomi, huquqi, jamoaga mansubligi va tösiqlardan xoli iştir okini ham qamrab oladi. Şuning uçun differensial topşiriqlar bilan bir qatorda, sinfda inklyuziv madaniyatni rivojlantirişga ham e'tibor qaratiş muhimdir. Ularning natijasini bolalarning iştir oki va özaro munosabatlari bilan birgalikda baholaş zarur [2, 50-b.].

Pedagogik baholaşda inklyuziv yondaşuv bilim bilan uni ifodalaşdagi tösiqlarni farqlaşni talab qiladi. Öqiş tezligi past öquvçining tabiatşunoslik haqidagi bilimini baholaşda turli topşiriq şakllaridan foydalaniş yanada töliqroq natija olişga yordam berişi mumkin. Zarur vaziyatda oğzaki izoh, körgazmali model yoki qisqa javoblar bilimni aniqroq körsatadi. Bunda baholaş mezonlarining izçilligi ta'minlanişi va öquv maqsadi oldindan belgilanişi kerak. Ayniqsa, kiçik yoşda rivojlantiruvçi qayta aloqa öquvçining yutuqlari va keyingi rivojlaniş imkoniyatlarini aniqlaşda samarali pedagogik vosita bölişi mumkin [1, 18-b.].

Öqituvçining psixologik sezgirligi bolaning xulq-atvorini turli omillar bilan boğliq holda baholaşda körinadi. Masalan, topşiriqni keç boşlaş körsatmani tuşunişdagi qiyinçiliklar, sezgi yuklamasi, xavotir yoki avvalgi öquv tajribasi bilan boğliq bölişi mumkin. Pedagog avval vaziyatni, topşiriq şaklini va takrorlaniş holatini kuzatadi, keyin zarur yordamni tanlaydi. Pedagogik kuzatuvni zarur hollarda mutaxassislar tavsiyalari bilan töldiriş bolaning ehtiyojlarini yanada töliqroq aniqlaşga yordam beradi [4, 6-b.].

Oila bilan muloqot inklyuziv ta'limning izçilligini ta'minlaydi [7]. Ota-ona bolaning qiziqişlari, kundalik odatlari va yordamga munosabati haqida ma'lumot beradi; öqituvçi esa öquv vazifalaridagi iştir okni kuzatadi. Ikki manba özaro boyitilganda bola haqida tölaroq tasavvur paydo böladi. Bunda hamkorlik oilaning imkoniyatlarini hisobga oliş, pedagogik mas'uliyatni özaro muvofiqlaştiriş va birgalikdagi yeçimlarni izlaşga asoslanishi maqsadga muvofiq. Suhbatlar muammoni birgalikda tuşuniş va sinab köriladigan aniq yordam çoralarini kelişişga xizmat qilişi lozim [2, 149-b.].

Inklyuziv ta'limning institutsional mohiyati pedagogning şaxsiy taşabbusi bilan bir qatorda, tizimli hamkorlik va taşkiliy qöllab-quvvatlaşni ham nazarda tutadi. Maktab rahbariyati, öqituvçi, psixolog, maxsus pedagog va boşqa xodimlar harakatining uyğunligi zarur. Booth va Ainscow inklyuziv rivojlanişni madaniyat, siyosat va amaliyotning özaro boğlangan yönalişlari orqali tuşuntiradi [2, 49-b.]. Uşbu modelning ahamiyati şundaki, u sinfdagi ayrim metodlarni maktabning umumiy qadriyatlari va taşkiliy qarorlari bilan boğlaydi.

Boşlanğiç sinf öqituvçisi turli ehtiyojlarni bilişi bilan birga, öqitiş jarayonini doimiy tahlil qiliş kompetensiyasiga ega bölişi kerak. Biror usulning samaradorligi öquvçilarning individual xususiyatlariga köra farqlanişi mumkin. Şuning uçun öqituvçi maqsad qöyadi, moslaştirişni sinaydi, kuzatuv ma'lumotini yiğadi va zarur bölsa, usulni özgartiradi. Bu jarayon pedagogik refleksiyani inklyuziv kasbiy mahoratning markaziy unsurlaridan biriga aylantiradi [2, 27-b.].

Inklyuziya haqidagi ilmiy bahslarning muhim nuqtasi ta'lim sifatini saqlagan holda iştir ok imkoniyatlarini kengaytiriş masalasidir. Ayrim amaliy vaziyatlarda pedagog sinfdagi turli ehtiyojlarni uyğunlaştiriş bilan boğliq qarorlar qabul qiladi. Masalan, bir bolaga qoşimça tuşuntiriş beriş bilan qolgan öquvçilarning mustaqil işlaşini muvofiqlaştiriş zarur. Bunday vaziyatda sinf işining oldindan rejalaştirilgan almaşinuvlari, juftlikdagi faoliyat va aniq körsatmalar yordam beradi. Şu bilan birga, mavjud resurslardan samarali foydalaniş va öqituvçi faoliyatini tizimli qöllab-quvvatlaş inklyuziv ta'limning barqarorligini ta'minlaşda muhim ahamiyat kasb etadi [1, 25-b.].

Mahalliy ta'lim kontekstida inklyuziv yondaşuvning ilmiy tahlili xalqaro tamoyillarni mavjud maktab şaroiti bilan qiyoslaşni talab qiladi. Normativ kafolatlar muhim ahamiyatga ega bölib, ularning amaliy samarasi maktabning moddiy şaroiti, mutaxassislar mavjudligi, öqituvçi tayyorgarligi va jamoa munosabatlariga boğliq. Şu bois muvaffaqiyatli pedagogik tajribalarni boşqa hududlarga tatbiq etişda mahalliy şaroit va mavjud imkoniyatlarni hisobga oliş maqsadga muvofiq. Tadqiqotçi öz xulosasida muayyan pedagogik mexanizmlarning turli şaroitlardagi samaradorligini alohida yoritib berişi lozim [1, 35-b.].

Inklyuziv sinfda yordamning samaradorligini bolaning mustaqilligi bilan birgalikda baholaş muhim ahamiyatga ega. Kattalarning muntazam qöllab-quvvatlaşi öquv natijalarini yaxşilaşga xizmat qilişi mumkin. Şu bilan birga, bolaning mustaqil faoliyat yuritiş imkoniyatlarini rivojlantirişga ham alohida e'tibor qaratiş maqsadga muvofiq. Şuning uçun yordam "zarur darajada, zarur vaqtda" berilişi, öquvçi özlaştirgani sari asta-sekin qisqartirilişi tavsiya etiladi. Bunday yondaşuv inklyuzivlikni bolaning imkoniyatlarini kengaytiriş va mustaqilligini rivojlantiriş vositasi sifatida talqin qiladi. Mualliflik nuqtayi nazarimizga köra, mustaqillik va tegişlilik hissi bir-birini töldiruvçi ikki pedagogik natijadir [2, 74-b.].

Bolalar örtasidagi farqlarni talqin etişda taşxis yoki umumiy tasnif bilan bir qatorda, har bir öquvçining individual xususiyatlarini hisobga oliş muhim ahamiyatga ega. Bir xil toifaga mansub öquvçilarning qiziqişi, oilaviy tajribasi, nutqiy rivojlanişi va örganiş usuli farq qiladi. Şunday ekan, öquvçilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda turli pedagogik usullardan moslaşuvçan foydalaniş ta'lim samaradorligini oşirişga xizmat qiladi. Inklyuziv pedagogika toifalarga oid umumiy bilimlarni har bir bolaning real faoliyatini kuzatiş natijalari bilan boyitişni nazarda tutadi [1, 10-b.].

Mazkur tuşunçani umumlaştirgan holda inklyuziv ta'limning pedagogik-psixologik mohiyatini üç darajada köriş mumkin: qadriyatlar darajasida har bir bolaning qadr-qimmatini tan oliş; jarayon darajasida örganiş va iştir ok tösiqlarini kamaytiriş; natija darajasida esa bolaning bilimiy, ijtimoiy va şaxsiy rivojlanişini qöllab-quvvatlaş. Mazkur üç darajali yondaşuv körib çiqilgan ilmiy qaraşlarning mualliflik sintezi sifatida taklif etiladi. Uning afzalligi inklyuziyaning taşkiliy va psixologik jihatlarini özaro boğliq holda yaxlit yoritib beriş imkonini yaratişidadir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Inklyuziv ta'limning pedagogik-psixologik mohiyati barça öquvçilarning individual farqlarini tan oliş, öqitiş jarayonidagi tösiqlarni kamaytiriş va bolaning mazmunli iştir okini ta'minlaş bilan belgilanadi. Inklyuziv ta'lim alohida ehtiyojli bolalarni umumiy sinfga qabul qiliş bilan bir qatorda, ularning ta'lim jarayonida faol qatnaşişi va individual rivojlanişini qöllab-quvvatlaşni ham nazarda tutadi. Boşlanğiç ta'limda inklyuziv yondaşuv öqiş,

yoziş, hisoblaş va muloqotning dastlabki könikmalari şakllanayotgan davrda alohida ahamiyatga ega. Aynan şu bosqiçda bola maktabdagi öz örnini, imkoniyatlarini va öqişga munosabatini anglay boşlaydi. Şu bois psixologik xavfsizlik, muvaffaqiyat tajribasi va tengdoşlar bilan hamkorlikni akademik natijalar bilan uyğun holda rivojlantiriş maqsadga muvofiq.

Nazariy tahlil asosida inklyuziyani qadriyat, jarayon va natija birligi sifatida tuşuniş taklif etiladi. Qadriyat bolaning qadr-qimmatini tan olişda, jarayon moslaşuvçan öqitiş va yordamni taşkil etişda, natija esa individual rivojlaniş hamda sinfga mansublik hissida namoyon böladi. Mazkur yondaşuv pedagogik qarorlarni yaxlit tahlil qiliş imkonini beradi.

Inklyuziv ta'lim samaradorligini oşiriş uçun quyidagi yönalişlarga e'tibor qaratiş maqsadga muvofiq:

- boşlanğiç sinf öqituvçilarining refleksiv va inklyuziv kompetensiyalarini muntazam rivojlantiriş;
- öquv maqsadini saqlagan holda topşiriq, vaqt va javob şakllarini öquvçi ehtiyojiga moslaştiriş;
- psixologik xavfsiz sinf muhitini şakllantiriş; oila, psixolog, maxsus pedagog va maktab rahbariyati örtasidagi hamkorlikni mustahkamlaş;
- öquvçilarning mazmunli iştir oki, individual akademik ösişi va tengdoşlar bilan hamkorligini muntazam kuzatib boriş.

Kelgusi empirik izlanişlarda öquvçilarning darsdagi mazmunli iştir oki, individual akademik ösişi, psixologik xavfsizligi va tengdoşlar bilan hamkorligini alohida indikatorlar orqali kuzatiş maqsadga muvofiq. Bu nazariy xulosalarning amaliy asoslanganlik darajasini yanada çuqurroq örganiş va baholaş imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All. – Paris: UNESCO, 2020. – 502 p.
2. Booth T., Ainscow M. Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools. – 3rd ed. – Bristol: CSIE, 2011.
3. UNESCO. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. – Paris: UNESCO, 1994.
4. Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General Comment No. 4 (2016) on the Right to Inclusive Education. – CRPD/C/GC/4. – Geneva: United Nations, 2016.
5. Şomahmudova R.Ş. Maxsus va inklyuziv ta'lim (xalqaro va milliy tajribalar). – Toşkent: Çaşma Print, 2011. – 214 b.
6. Qaxarova D.S. Inklyuziv ta'lim texnologiyasi: monografiya. – Toşkent: Fan va texnologiya, 2014. – 192 b.
7. Qodirova F.U., Pulatova D.A. Inklyuziv ta'lim: darslik. – Toşkent: Mehr-nuri, 2024. – 240 b.
8. Brinkworth M.E., McIntyre J., Juraschek A.D., Gehlbach H. Teacher-student relationships: The positives and negatives of assessing both perspectives // Journal of Applied Developmental Psychology. – 2018. – Vol. 55. – P. 24–38.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(2)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.